

Sonično gledišče Boruta Savskega v ljubljanski galeriji Kapelica

UMETNOST ZNANOSTI

Če ste mislili, da je čas izumiteljstva v najbolj alkimističnem smislu - iz namena spoznavanja zakonitosti sveta – poniknil nekam v daljave zgodovine, se motite. Pod okriljem umetnosti, ljubljanske galerije Kapelica, smo si lahko ogledali neobičajno delo Boruta Savskega, imenovano *Sonično gledišče*. Uvršča se nekam med kompleksne sisteme, tehnološke inovacije, glasbeni in likovni inštrumentarij, filozofijo, znanstvene in socialne teorije. Predvsem pa ga odlikuje velika doza igrivosti.

Borut Savski ('61) je deloval na *Institutu Egon March* in *Ministrstvu za eksperiment* (neformalni platformi za multimedijalno umetnost) ter organiziral in izvajal številne projekte *Radia Student*. Tam vodi oddajo o radikalnih zvočnih raziskavah iz vsega sveta. Bil je povabljen na *Ars Electronica*, *Steierische herbst* in za *ORF 1* izdelal *Okroglo mizo*, katere razvoj je *Sonično gledišče*. Prištejemo lahko še eseistično in glasbeno delovanje. Neke vrste povzetek vsega dela so »estetski stroji«. V pripravi je CD, ki njihove koncepte predstavlja v praksi.

Kaj je *Sonično gledišče*?

Inštalacija združuje zvočno dožemanje stvarnosti z vizualnim. Naša kultura je osnovana pretežno na vizualnem načinu gledanja: pogled usmeri k posameznim atributom, jih osvetljuje, poimenuje in kategorizira. Zvočni pogled je širši: pomeni dožemanje celote, tu si znotraj nečesa, lebdiš. *Sonično gledišče* torej nakazuje način gledanja, razumevanja celote. Izhodišče je razumevanje sveta in človekove vloge v njem. Svet se mi kaže kot uniformiran ustroj, znotraj njega pa so mesta svobode.

Pravite, da so stroji tudi miselni sistemi, vse, kar vzpostavljamo v medsebojne odnose.

Duhovni svet s svojimi telesi in strukturami je zame prav tako realen kot materialni svet. Takoj, ko zgradimo strukturo, ki deluje na predvidljiv način, lahko govorimo o mehanizmih oziroma o strojih. Vsi čustveni in logični mehanizmi, s katerimi gradimo preteklost in prihodnost, so stroji. Niso pa usmerjeni v daljno prihodnost - struktura je, globine pa ni, manjka jim modrost. *Sonično gledišče* se ukvarja s sedanjim trenutkom in vključuje tudi tiste vrednosti, ki so komplementarne umu. Zdi se mi, da je to dopolnilo predestinaciji človeka.

Zakaj uporabljate tehnološke prijeme, če se želite vrniti k človekovemu primarnemu bistvu?

Mislim, da moramo najprej razumeti kdo smo in šele preko tega narediti korak naprej.

Zvok in svetloba, glavna elementa postavitve, sta amorfnosti, ki nas povsod obdajata.

Kam naj se torej človek vpne? Sploh kam?

Okrogla miza ima dizajnersko, inženirsko, filozofsko in estetsko kvaliteto. Te strukture obstajajo v podobnosti s človeškimi odnosi, z razmerami v naravi. To so majhne fascinacije, ki pa v resnici niso pomembne. *Sonično gledišče* je nekje med funkcionalnostjo množičnih produktov in umetniško formo

neponovljivosti, hkrati pa distanca do obeh. Ker ne omogoča virtuoznosti, umanjka možnost želje po predvidljivem. Stvari se zgodijo na nivoju čudenja. Tako se približamo točki, ko se trenutek razpre v neskončnost in se človekov duh in telo sestavita.

Kdo je avtor *Soničnega gledišča*? Vi, ki ste koncipirali in realizirali projekt ali človek, ki igra nanj?

V začetni fazi je bilo dosti avtorskega dela, ko pa je to postavljeno na uporabo, postane vmesnik - samo po sebi nič, obenem pa mesto čudenja. Nekaj, kar je treba preseči. Vrednost mu vnesejo interpretacije udeležencev. *Sonično gledišče* se približuje kompleksnosti življenja: združuje telesnost, materialnost, raziskovanje, širjenje meja vsega tega, vprašanja o absolutu - ni pa nujno, da se to vsakomur pokaže. Stvaritev je dovolj abstraktna, da lahko nanjo vpne svoje izkušnje, te pa mora imeti, sicer komunikacija ni mogoča. Sicer deluje tudi brez človeka, vendar je presežek v aktivni udeležbi: sinhronost dela z rokami in poslušanja rezultata v zvoku in sliki prinese zelo intenzivno izkustvo. Pasivna recepcija ga ne omogoča. Avtorstvo pa je zgolj produkt kapitalističnih odnosov, posedovanja stvari. Individualnost se neha prav v trenutku, ko človek začne verjeti v svojo podobo in ne vidi več tega, kar je sedaj. Človek pa je vsak trenutek nekaj drugega.

Svoje delo običajno podlagate z dognanji iz sveta znanosti kot so npr. avtopoetska teorija, kvantna mehanika ali teorija kaosa. Kaj dela znanost v estetiki?

Znanja so gradniki. Izhajam iz strukturiranih znanj, stremim pa k presežku v nepredvidljivo. Dvajseto stoletje je odprlo zavest o naključju, začelo se je govoriti o nedeterminiranosti. Zanima me prav tisto, česar se ne da ujeti, zato tudi te teorije. Ker gre pri *Soničnem gledišču* za princip nedoločenosti, nelinearno odvisnost, se moraš zadovoljiti s tem, da čutiš, slišiš in vidiš svoj vpliv na zadevo, ne daje pa predvidljivih rezultatov. Ko pride človek pred *Okroglo mizo*, ima možnosti vplivati na tisto, kar se že samo po sebi dogaja v zraku, v zvočnem prostoru. S svojim gibanjem premika amorfnno maso zvočnega tkiva in na ta način oblikuje zvok. Tu se vzpostavlja analogija s svetom, ki je prav tako resonančni prostor.

Zdi se, da je bilo v XX. stoletju izumljenih relativno malo novih glasbil.

Izumov je bilo več kot je znano. Eden prvih elektronskih inštrumentov je bil telegraf - uporabljen je bil kot glasbilo. Večina inštrumentov je zavzela obliko klaviature, ki je ne moreš kaj dosti modulirati - predstavlja red. Klavir, tipičen inštrument devetnajstega stoletja, je še vedno dominantna oblika inštrumenta, se pravi, da še vedno živimo v devetnajstem stoletju (smeh). Ljubši mi je teremin (eden osnovnih gradnikov *Okrogle mize*, op.p.), ki je bil narejen v času zgodovinske avantgarde.

Ali pri estetskih strojih zavestno uporabljate analogno tehnologijo?

Ja. Zdi se mi, da je v umetnosti bolje uporabiti primarnejše vire, ker so razumljivejši in neposrednejši. Računalniki so precejšnja mistifikacija in razvrednotenje primarnih principov. Vendar jih ne jemljem za slabše. Ko imaš takšno množino informacij, kot jih imajo računalniki, težko govoriš o dualnosti odločitev. Ko se ljudje odločamo, kaj dati na en konec naših mislenih struktur in kaj na drugi, v resnici samo vzpostavljamo prostor med končnimi absoluti, medtem, ko se sicer gibljemo vmes.

Kakšen je vaš odnos do zvoka?

Zvok mi je osnova razmišljanja. Dojemam ga, kot da ima svoje življenje. Klasični komadi me ne zadovoljujejo več. Svoboda vseh možnosti se mi odpre šele, ko se zvoki zlivajo in se lahko preselim na katerikoli del telesa zvoka. Temu se bližam z inštrumenti, ki jih delam.

Realni čas, pogoj introspekcije, je vedno v ospredju vašega dela.

Realni čas je čudna, tehnično zvoneča beseda. Obstajajo poetske besede, ki pa tudi niso čisto natančne, kar je indikativno: s tekočim časom se ne ukvarjamo. Znotraj logičnih struktur, strojev, človeških družb, je nedefiniran pojem. Tekoči čas je tisti, v katerem se združita telo in duša. Ko se ne zavedaš več preteklosti ali prihodnosti in se trenutek raztegne v neskončnost, čas nekako umanjka (smeh).

Maša Gedrih